

**Karolinska
Institutet**

Institutionen för neurologi, vårdvetenskap och samhälle
Sektionen för arbetsterapi
Examensarbete, 15 hp.
Höstterminen 2011

**Vårdhundens inverkan på patienten
- Åtta Arbetsterapeuters erfarenheter**

**The dogs impact on the patient
- Eight Occupational Therapists experiences**

Författare: Maria Nilsson
Ann Persson

SAMMANFATTNING

Syftet med studien var att beskriva några arbetsterapeuters erfarenheter av att arbeta med vårdhund, samt hur de upplevde vårdhundens inverkan på patienten. Studiens deltagare bestod av åtta legitimerade arbetsterapeuter med erfarenhet av att arbeta med vårdhund.

Arbetsterapeuterna hade erfarenhet från olika patientgrupper, och deras arbetssätt varierade i arbetet med vårdhund. Datainsamlingen utfördes utifrån kvalitativ metod, en halvstrukturerad intervju genomfördes med stöd av en intervjuguide. Databearbetningen genomfördes enligt kvalitativ analysprocess. Analysprocessen ledde slutligen fram till fyra huvudteman: hunden som motivationskälla till träning och aktivitet, hunden möjliggör mångsidig träning, vikten av att utgå från individuella behov samt att avleda från rädsla och obehag. Resultatet av studien visade att vårdhunden hade positiv inverkan på patientens motivation till aktivitet.

Arbetsterapeutens arbete med vårdhund möjliggjorde träning av sociala, fysiska, kognitiva och psykiska funktioner. Samtliga arbetsterapeuter arbetade utifrån syfte och mål. Det framkom även att vårdhunden avledde från förutfattade obehagliga känslor inför aktivitet, patienten utförde därmed aktiviteten utan att tänka på det. Arbetsterapeuterna i studien ansåg att vårdhunden var ett bra komplement till övrig arbetsterapi. I studien framkom även att deltagarna ansåg att vårdhunden har många fördelar vid arbetsterapeutiskt arbete för att främja patientens aktivitetsförmåga.

Sökord: Human-pet bonding, occupational therapy, rehabilitation.

ABSTRACT

The aim of this study was to describe occupational therapists views on dog assisted therapy and how they experience the dogs impact on the patient. The study participants consisted of eight licensed occupational therapists experienced with dog assisted therapy. The occupational therapists experience varied in groups of patients and in their approaches in the process of using the dog in therapy. Collection of data was performed according to the qualitative method; a semi-structured interview was conducted with the support of an interview guide. Processing of data was carried out according to qualitative analysis process. The result was presented through four themes: the dog as a motivation for training and activity, the dog allows versatile training, the importance to emanate from individual needs and to divert from fear and discomfort. The result of the study showed that dog assisted therapy had a positive impact on the patient's motivation for activity. The occupational therapists work with a dog made several training opportunities possible, such as training of the patient's social, physical, cognitive and mental functions. All occupational therapists based their work on aims and goals. The studied showed that the dog diverted from preconceived unpleasant feelings about the activity and therefore enabled the patient to perform the activity without thinking about it. The occupational therapists in the study considered the dog as a good complement to other occupational therapy methods. The study showed that the participants considered that the dog to be beneficial for occupational therapy to promote the patient's ability to participate in activity.

Keywords: Human-pet bonding, occupational therapy, rehabilitation.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	5
BAKGRUND	6
Psykologiska Perspektiv	6
Hälsoperspektiv	6
Aktivitetsperspektiv	7
Arbetsterapeutiska perspektiv	8
Definition av begreppet vårdhund	8
Arbetsterapeutens arbete med vårdhund	9
Sammanfattning	9
SYFTE	9
METOD	10
Deltagare	10
Datainsamling	10
Databearbetning	11
ETISKA ASPEKTER	11
RESULTAT	12
Hunden som motivationskälla till träning och aktivitet	12
Hunden möjliggör mångsidig träning	14
Social inverkan	15
Fysisk inverkan	15
Kognitiv inverkan	16
Psykisk inverkan	18
Vikten av att utgå från individuella behov	18
Att avleda från rädsla och obehag	19
SAMMANFATTNING	20
DISKUSSION	21
Metoddiskussion	21
Resultatdiskussion	22
Förslag på studier	27
SLUTSATS	28
REFERENSER	29
BILAGA 1	31
BILAGA 2	32

INLEDNING

Vi har ett stort intresse för hundar och är nyfikna på människans kontakt med hunden, samt hur arbetsterapeuter kan använda vårdhund i sitt arbete och dess inverkan hos patienten. Vi anser att hunden länge har setts som människans bästa vän. I likhet med våra tankar visar litteratur i ämnet, exempelvis Beck-Friis, Strang, och Beck-Friis, (2007), att hunden ger människan trygghet och socialt stöd, samt har positiv inverkan på människans hälsa genom att hunden bidrar till vistelse i skog och natur. På senare tid har sällskapsdjurs, framför allt hundens, positiva effekter använts inom vården (Beck-Friis et al., 2007). Vi upplever att intresset för vårdhund börjar öka ute i samhället, exempelvis genom att media tar upp användandet av hund i vården. Wells (2007) konstaterade i sin studie att människans välmående ökade i närhet av sällskapsdjur, samt att intresset för forskning inom området har ökat. Vi anser därmed att det vore intressant att genomföra en studie om arbetsterapeutens erfarenhet av att arbeta med vårdhund för att bredda kunskapen inom området.

BAKGRUND

För att få en förförståelse för ämnet kommer vi att presentera tidigare forskning och litteratur som behandlar hundens inverkan på människan ur ett hälso- och aktivitetsperspektiv.

Psykologiska perspektiv

Tidigare forskning visade att djur i vården inverkar på patientens sinnesstämning. Redan på 1960-talet upptäckte en amerikansk barnpsykolog, att barn hade lättare att ta till sig terapeutisk behandling om en hund fanns i rummet. Hunden skapade en lugn atomsfär med mindre oro och rädsla, vilket bidrog till att terapeuten kunde utveckla en stabil kontakt med barnet (Beck-Friis et al., 2007). Wells (2007) undersökte i sin studie människans hälsa i relation till sällskapshundar. Vidare visade forskningen att användbarheten av hund i samhället var betydande vid förebyggande arbete och terapeutiskt stöd. Vidare konstaterade Wells (2007) att hundens närvaro på vårdboenden och sjukhus bidrog till att patienterna blev gladare, mer alerta och mindre ensamma. Forskningen visade ett ökat samspel mellan patienter och vårdpersonal, samt att hunden hade positiv inverkan för personer med demens. Perkins, Bartlett, Travers och Rand, (2008) diskuterade i sin litteraturstudie hur effektiva vårdhundinsatser var för demenspatienter boende på vårdhem. Perkins et al. (2008) konstaterade att vårdhundens närvaro var positiv för demenspatientens sociala förmåga, genom att patienten under interventionen började söka ögonkontakt och le. Perkins et al. (2008) kom fram till att demenspatientens aggressivitet minskade, vilket bidrog till en lugnare miljö på vårdavdelning under interventionen. Velde, Cipriani och Fisher (2005) undersökte i sin litteraturstudie arbetsterapeuters syn på användbarheten av djur inom vården. Velde et al. (2005) konstaterade att djuret ökade patientens kognitiva förmågor, såsom minne, vakenhet, talförmåga och koncentration. Patienter med aggressiva beteenden lugnades under behandling med djur, en förändring skedde genom att välbefinnandet ökade, vilket bidrog till att patientens ansiktsuttryck förändrades och leenden växte fram. Velde et al. (2005) kom vidare fram till att patientens sociala interaktion ökade när djur fanns närvarande, samtalsämnen uppstod vilket uppmuntrade till samtal med omgivningen.

Hälsoperspektiv

Tidigare forskningsstudier visade att hunden verkade på människans hälsa och välmående, exempelvis Wells (2007) som i sin studie konstaterade att sällskapshunden reducerade stress som ofta är anledning till ohälsa. Vidare kom författaren fram till att hundägare mer sällan

drabbades av hjärt- och kärlsjukdomar samt var mer friska i allmänhet med mindre huvudvärk och förkylningar. Wells (2007) ansåg även att den positiva hälsoinverkan som hund gav eventuellt kunde förklaras med att hundägaren var mer fysiskt aktiv, vidare forskning i ämnet föreslås av författaren till studien. En annan studie visade liknande resultat: Beröring av hunden ledde till att människan kopplade av, vilket i sin tur bidrog till sänkt blodtryck (Velde et al., 2005). Studien påvisade vidare att djur medverkade till att patienten förbättrade fysiska förmågor, såsom rörelseförmåga, balans, styrka, rörelseomfång samt minskade smärta vid aktivitet. Studien visade även andra hälsovinster, såsom att äldre människor tog längre promenader när en hund var närvarande, vilket ledde till bättre kondition (Velde et al., 2005). Fairman och Huebner, (2000) påvisade i sin studie servicehundens inverkan på ägarens fysiska, psykiska och sociala förmågor. Det framkom att servicehund bidrog till att hundägaren upplevde sig mer säker med ökat självförtroende. Ägaren interagerade mer socialt med omgivningen och behovet av personlig assistans minskade.

Aktivitetsperspektiv

Tidigare forskningsstudier visade att djur/ vårdhund inverkade på patientens aktivitetsutförande. Velde et al. (2005) kom i sin studie fram till att omvårdnad, exempelvis att mata eller borsta hunden, kunde leda till ny sysselsättning för patienten. Vidare påvisade Velde et al. (2005) att genom omhändertagande av djuret fick patienten en roll och kände sig behövd, vilket var ett exempel på utförande av aktivitet med djur som kan leda till att patienten upplever meningsfull sysselsättning. Velde et al. (2005) konstaterade även att närvarande djur vid interventionen ökade motivationen hos patienterna, exempelvis genom att fler patienter valde att delta i arbetsterapi. En annan artikel påvisade servicehundens inverkan på ägarens aktivitetsutförande: Shintani et al. (2010) konstaterade i sin studie att servicehunden hade inverkan på hundägarens livskvalitet, vilket bidrog till att hundägaren blev mer fysiskt aktiv med ökad psykisk hälsa. Shintani et al. (2010) kom vidare fram till att ägare till servicehundar kände sig mer aktiva. Genom att ägaren uppmanade sin servicehund att utträta en aktivitet, kände sig individen delaktig i aktiviteten och därmed mer självständig. Även delaktighet i samhället togs upp i studien, exempelvis genom att servicehunden öppnade upp för samtal med andra människor.

Arbetsterapeutiska perspektiv

Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter (FSA, 2005) beskriver att arbetsterapeutens yrkesutövande grundar sig på vetenskap och erfarenhet. I Etisk kod för arbetsterapeuter (FSA, 2005) finns skrivet att meningen med arbetsterapi är att möjliggöra för patienten att leva ett meningsfullt liv enligt egna behov och miljöns krav. Letts (2009) har författat ett kapitel i *Willard & Spackman's Occupational Therapy* som handlar om att främja hälsa, där arbetsterapeutens mål är att engagera patienter i meningsfulla aktiviteter. Arbetsterapeutens uppgift blir därmed att bidra till hälsa genom att uppmuntra människan att delta i meningsfull aktivitet. Enligt Kielhofner (2008) kan delaktighet i aktivitet, upplevas som något meningsfullt för individen. Meningsfull sysselsättning kännetecknas av att den är betydelsefull och/ eller nödvändig i patientens vardagliga aktiviteter, såsom arbete och fritid (Kielhofner, 2008). I likhet med Kielhofner anser Pierce (2003) att meningsfull aktivitet är ett viktigt begrepp inom arbetsterapi, att utföra meningsfulla aktiviteter är viktigt för människans välbefinnande. Även Harvey och Pentland (2010) skriver om meningsfull aktivitet, enligt dem är tillfredsställelsen viktig för motivationen, vilket leder till ökat intresse för aktiviteten, detta bidrar till att patienten upplever aktiviteten som meningsfull. Vidare beskriver Pierce (2003) att motivation kan förklaras med energi som startar en process och är källan till kraften som driver människan framåt. Även Christiansen och Townsend (2010) beskriver människans tillfredsställelse, de anser att vardagliga vanor och rutiner är betydande för individens välbefinnande, samt att en sund livsstil leder till ett långt och friskt liv med lägre stressnivå samt mer lycka (Christiansen & Townsend 2010). Socialstyrelsen (2003) definierar dagliga rutiner: ”Att genomföra enkla, sammansatta och samordnade handlingar för att planera, hantera och fullfölja vad de dagliga rutinerna kräver. Såsom att beräkna tid och göra upp planer för olika aktiviteter under dagen”.

Definition av begreppet vårdhund

Enligt vårdhundskolan utbildas hunden med sin förare och bildar tillsammans ett vårdhundsteam (Vårdhundskolan, 2011). En veterinärbesiktning ska vara genomförd och hunden ska ha lämpliga egenskaper såsom stabilt psyke. Föraren ska vara utbildad inom vården, exempelvis arbetsterapeut. Utbildningen pågår i cirka ett år och består av två steg. För att bli till ett legitimerat vårdhundsteam krävs att ekipaget klarar samtliga prov. Hunden får vara mellan tolv månader och fyra år, när den första lämplighetsbedömningen görs. Därefter tränar ekipaget med instruktör i ca 40 timmar. För att gå vidare till steg två krävs att ekipaget

blir godkända i ett praktiskt test. Del två består av både teori och praktik och avslutas med ett praktiskt test i vårdmiljö (Vårdhundskolan, 2011).

Arbetsterapeutens arbete med vårdhund

Velde et al. (2005) konstaterade i sin studie att arbetsterapeutens användande av en behandlingsplan och kunskap om hur djuret används optimalt inom arbetsterapi var viktigt för att patienten skulle ta till sig träning på bästa sätt. På Vårdhundskolans hemsida finns ett register med diplomerade vårdhundsteam, där arbetsterapeuter som arbetar med vårdhund och patient beskriver sitt arbete (Vårdhundskolan, 2011). En arbetsterapeut beskriver exempelvis att vårdhunden används till att möjliggöra arm- och handträning vid stroke och balansträning. Balansträning utfördes genom att hunden distraherade patienten vilket bidrog till att patienten stod längre stunder. Vidare beskriver Vårdhundskolan att träning sker genom exempelvis hundpromenad där fysisk funktion uppmuntras. Arbetsterapeuten kan även använda sig av vårdhund när det kommer till att förändra patientens sinnestämning, eftersom vårdhunden inverkar lugnande på patienten.

Sammanfattning av bakgrunden

Tidigare forskning visade att djur, däribland hund, hade en inverkan på människans hälsa såsom medverkan till träning av kognitiv, fysisk o social förmåga samt även inverkan på människans sinnesstämning. Det finns förhållandevis lite forskning som behandlar arbetsterapeutens arbete med vårdhund. Velde et al. (2005) föreslår vidare forskning för att förstå hur arbetsterapeuter använder sig av djur inom vården. Vi anser därför att det vore intressant att utforska arbetsterapeuters erfarenheter av att arbeta med vårdhund, samt vilken inverkan vårdhunden har på patienten.

SYFTE

Syftet är att beskriva några arbetsterapeuters erfarenheter av att arbeta med vårdhund, samt hur de upplever vårdhundens inverkan på patienten.

METOD

Deltagare

Urval till vår studie gjordes genom kontakt med Vårdhundskolan, vilka gav förslag till några arbetsterapeuter som arbetade med vårdhund. Genom dessa kontakter fick vi sedan förslag på ytterligare potentiella deltagare. Vi sökte även deltagare genom att använda oss av sökmotorn Google på Internet, där gjordes sökning på arbetsterapeuter som arbetade med vårdhund. 12 kontakter etablerades, dessa kontaktades via email angående deltagande i vår studie. Åtta legitimerade arbetsterapeuter tackade ja till att delta. Deltagarna var spridda inom och utanför Stockholmsområdet, samtliga deltagare var kvinnor och alla hade erfarenhet av att arbeta med vårdhund. Lämplighetsurval betyder att man involverar ett förutbestämt antal frivilliga deltagare som passar de aktuella urvalskriterierna, därmed är det inte ett slumpmässigt urval (DePoy & Gitlin, 1999). Vårt lämplighetsurval grundade sig på kriterierna att arbetsterapeuterna hade erfarenhet av att arbeta med vårdhund samt att de hade möjlighet att träffa oss för att berätta om sina erfarenheter och hur de upplever vårdhundens inverkan på patienten. Deltagandet var frivilligt, de kunde när som helst avbryta utan angiven anledning. Arbetsterapeuterna hade erfarenhet från olika patientgrupper såsom personer med demens, förvärvade hjärnskador/ skador, medfödda hjärnskador och psykisk funktionsnedsättning. Arbetsterapeuternas arbetsätt varierade, tre av deltagarna arbetade tillsammans med en utbildad vårdhundsförare. De övriga fem deltagarna arbetade själva som vårdhundsförare under interventionen, de flesta hade den formella utbildningen till vårdhundförare.

Datainsamling

Efter att deltagarna tackat ja till att delta i vår studie, bokade vi in ett personligt möte. Intervjun hölls på arbetsterapeutens arbetsplats och varierade mellan 30 och 50 minuter. Vid de fyra första intervjuerna agerade en av oss huvudaktör som intervjuare, den andra agerade observatör och höll reda på tiden samt vid behov ställde kompletterande följdfrågor. De fyra sista intervjuerna utfördes enskilt utav någon av oss. Tack vare vår strukturerade intervjuguide ansåg vi oss vara så samspelade att det inte skulle göra någon skillnad. Kvalitativ intervju var bäst lämpad för att upptäcka och förstå den intervjuades erfarenheter (Patel & Davidson, 2003). Vi valde att använda en kvalitativ metod eftersom vi ansåg att den gav oss en förståelse av arbetsterapeutens erfarenheter och upplevelse av att arbeta med vårdhund. Den halvstrukturerade intervjun genomfördes med stöd av en intervjuguide som gav vägledning

till att uppnå syftet för vår studie (Kvale & Brinkman, 2009). Den kvalitativa intervjun gav intervjupersonen möjlighet till att svara på intervjufrågorna utifrån sina egna upplevelser och ord (Patel & Davidson, 2003). Intervjuguiden var utarbetad för att ge deltagarna möjlighet till ett berättande om sina egna upplevelser och erfarenheter från att arbeta med vårdhund. Samtliga intervjuer spelades in med diktafon.

Databearbetning

Inspelat material transkriberades ordagrant, därefter bearbetades materialet enligt följande. Vi började med att läsa igenom intervjuerna upprepade gånger för att säkerställa att vi inte förbisåg viktig information. Enligt Lantz (2007) är det första steget i databearbetningen att skära ner materialet, så att ett relevant underlag för analys kvarstår. Vi reducerade materialet genom att vi enskilt markerade med färgpennor det som vi ansåg vara betydande för vårt syfte. Därefter diskuterade vi urvalet grundligt. Kvar blev rådata som skulle bli föremål för vår analys. En förtydligande anteckning gjordes i marginalen för att bilda kategorier (Lantz, 2007). Varje deltagares kategorier spaltades upp för att få en överblick av materialet, mönster växte fram genom att vi såg likheter i deltagarnas berättelser, därmed började teman formas. Eftersom vi såg återkommande mönster i vårt material, var det lätt att uppfatta teman. Samtliga intervjuer lästes därefter igenom ytterligare en gång och jämfördes med det transkriberade materialet, för att garantera att helheten inte gick förlorad (Lantz, 2007). Varje tema beskrevs för att förtydliga dess innebörd, genom att vi lyfte upp nyckelbegrepp som återkom i materialet. Dessa exemplifierades slutligen med belysande citat ur materialet. Vi var noga med att resultatet återspeglade deltagarnas berättelser och uppfyllde vårt syfte (Lantz, 2007). Detta säkerställdes med att vi upprepade gånger jämförde resultatet med deltagarnas berättelser.

ETISKA ASPEKTER

Vi tog del av Karolinska Institutets etiska riktlinjer (Karolinska Institutet, 2008). Vi ansåg att det var av största vikt att säkerställa intervjupersonens anonymitet. Detta gjordes genom att inte namnge några personer eller hundar, samt att vi valde att benämna grupper enhetligt, ordet patienter användes även om intervjupersonen använde en annan benämning (Kvale & Brinkmann, 2009). Alla deltagare hade fått information om att deras medverkan var anonym samt att de hade rätt att avbryta deltagandet när som helst utan anledning. Ett skriftligt

informationsbrev med samtycke sändes ut till samtliga deltagare innan besöket. De hade därmed god tid till att läsa igenom och skriva under samtycket före intervjutillfället. Deltagarna var informerade om att materialet skulle hanteras konfidentiellt. Det inspelade materialet transkriberades ordagrant och raderades därefter. Etiska frågeställningar bör tas hänsyn till under hela arbetsprocessen (Kvale & Brinkmann, 2009). Vid analystillfället var vi noggranna med att läsa igenom materialet upprepade gånger för att inte tappa sammanhanget, förlora vårt syfte eller förvränga deltagarnas erfarenheter.

RESULTAT

Resultatet består av fyra huvudteman: hunden som motivationskälla till träning och aktivitet, hunden möjliggör mångsidig träning, vikten av att utgå från individuella behov och att avleda från rädsla och obehag.

Hunden som motivationskälla till träning och aktivitet

Det framkom att samtliga deltagare upplevde att hunden fungerade som en motivator till träning och aktivitet. Hunden fick exempelvis patienten att komma igång på morgonen, gav inspiration till att utföra en aktivitet och skapade rutiner i vardagen. Det framkom även att hunden fungerade som motivator utan att finnas på plats, exempelvis genom att vårdpersonal visade bilder inför besöket.

Deltagarna beskrev att hunden motiverade olika patientgrupper på flera sätt. En deltagare berättade exempelvis att hon hade svårt att motivera en grupp demenspatienter, försök gjordes med sånger, ramsor och bilder. En patient gav inget gensvar, men kontakt skapades då arbetsterapeuten introducerade sin hund. Andra exempel var deltagare som berättade att hunden skapade motivation utan att vara närvarande, bilder och minnesböcker triggade igång patienten till aktivitet. Exempelvis genom att patienten kom upp ur sängen då de visste att ett möte med hunden stundade. Det framkom att patienter blev motiverade med hjälp av hunden, vilket bidrog till att samspelet mellan arbetsterapeut och patient underlättades. Detta i sin tur bidrog till att patienten fick bättre kontakt med vårdpersonal och därmed förenklades omvårdnadssituationer. En deltagare beskrev hur en svårmotiverad patient triggades till att komma upp på morgonen med hjälp av vårdhund:

”Vi har haft en del personer som har varit jättesvåra att hjälpa på morgonen. Och då kanske hunden kommer och står vid sängen och snusar och patienten känner att det står någon här och väntar på mig. Och då kan det faktiskt vara en anledning att vända sig ut från väggen och faktiskt sätta sig upp”.

Flera deltagare beskrev att hunden hade en lugnande inverkan som bidrog till att personalen fick lättare att nå patienten. Vid aggressivt beteende blev vårdhundens inverkan att patienten blev lugnare och enklare att resonera med. Därmed var det lättare att motivera patienten att kliva upp. En deltagare beskrev exempelvis hur hon försiktigt närmade sig en patient med aggressivt beteende, där målet var att motivera patienten att äta för att återfinna dagliga vanor. Genom att arbetsterapeuten lyfte patientens behov av mat när hunden åt uppmuntrades patienten att äta:

”Jag öppnade dörren lite försiktigt [...] och då hör vi åh, en hund! Kom in! [...] Och då sa jag att hunden börjar bli lite hungrig, skulle du kunna ge honom hans frukost. Visst sa hon och gav honom. Då kom vi in på att det är viktigt att kroppen får frukost. Föresten har du ätit någon frukost? Nej... Jamen vad skulle du vilja ha då, en macka och kaffe kanske? Om jag går och hämtar det så kan ju du och hunden äta tillsammans! Ja visst sa hon, och det är ju att bidra till bättre vanor”.

En annan deltagare berättade hur hunden hjälpte till att motivera en patient med aggressivt beteende till att hitta en lugn sinnesstämning. Genom att patienten blev lugn och mer samarbetsvillig kunde vårdpersonal motivera patienten till att komma upp på morgonen. Patienter med ett utåtagerande sätt blev med hundens hjälp mjuk och mer resonlig. Deltagaren beskrev att hon ofta blev inkallad när övrig personal inte fick kontakt med patienten:

”Det är nästan aldrig någon som höjer rösten eller säger nej när hon (hunden) kommer”.

Eftersom några arbetsterapeuter i studien arbetade med aggressiva patienter framkom tankar omkring säkerhet, det var viktigt att säkerställa att varken patient eller vårdhund skadas vid mötet. Både patient och vårdhund kan utsättas för risker vid mötet, vilket kräver erfarenhet och ständig uppmärksamhet från arbetsterapeuten för att undvika olyckor. I vissa fall har patienten agerat aggressivt eller vårdslöst mot vårdhunden vilket kan leda till skador på hunden.

En deltagare berättade om en svårmotiverad patient som genom sitt stora intresse för hundar blev motiverad till träning. I och med hennes träningsvilja kunde arbetsterapeuten exempelvis

ställa krav på patienten, vilket tidigare varit omöjligt. Arbetsterapeuten beskrev hur hon designade kognitiv träning som patienten tog till sig:

”Det finns en enorm motivation i detta med hundarna. Personen kommer hit och hon blir nåbar på olika sätt, patienten blir glad, dessutom kan hon träna minnesstruktur med det här med planering”.

Flera deltagare berättade om hur patienten upplevde aktivitet med vårdhund som ett nöje istället för något kravfyllt. Sysselsättning skapades kring hunden där hundens gensvar motiverade patienten, därmed skapades ett syfte för patienten att delta i aktiviteten. Exempelvis berättade en deltagare om en patient som tränade balans, rörlighet och uppmärksamhet genom att kasta boll i en korg, där hunden tittade intensivt både på bollkorgen och på patienten. Samspelet mellan hund och patient motiverade patienten att utföra aktiviteten. På så sätt bidrog hunden till att göra en aktivitet meningsfull samt att patienten kände sig behövd. Fler arbetsterapeuter beskrev att patienten ofta blev passiva på vårdboendet genom att de inte uppmuntrades till aktivitet, vilket ledde till att patienten blev omotiverad till aktivitet. Att ta hand om hunden genom att sköta, mata, leka eller gå promenad gjorde att patienten kände sig behövd och fick en viktig roll samt skapade rutin i vardagen. En av deltagarna uttryckte det så här:

”En patient[...] har jättesvårt att komma ut överhuvudtaget, men det har funnits ett sätt med hund: klockan är 2 nu är det promenaddags och då blir det rutin”.

Hunden möjliggör mångsidig träning

Beroende på vilka patientgrupper deltagaren arbetade med och hur behovet såg ut hos patienten, användes vårdhunden till att träna patientens förmågor på olika sätt. Vårdhunden inverkade på patientens sociala färdigheter genom motivation till samtal och social gemenskap. Fysiken tränades genom olika träningssituationer med hunden. Ett bidragande resultat av den fysiska träningen var att balansen blev bättre och att patienten därmed vågade komma upp och röra på sig i större utsträckning. Kognitiv nedsättning tränades med hunden genom övningar i planering och organisationsförmåga. Vårdhunden inverkade på patientens psykiska tillstånd genom att lugn förmedlades, oro dämpades och sinnesstämningen höjdes.

Vårt resultat påvisade att hunden hade inverkan inom flera olika områden. Följande underteman framkom: social inverkan, fysisk inverkan, kognitiv inverkan och psykisk inverkan.

Social inverkan

Deltagarna berättade hur vårdhunden möjliggjorde ett socialt sammanhang exempelvis genom samtal med människor i patientens omgivning, såsom människor ute i samhället, vårdpersonal, anhöriga och andra patienter. Patienterna samlades kring vårdhunden och samtalsämnen uppstod som bidrog till diskussion även efter mötet. Många arbetsterapeuter beskrev att patienter upplevdes som ensamma och sällan kom ut från rummen innan interventionen. Vårdhunden blev till en samlingspunkt som uppmuntrade till nya bekantskaper. En deltagare berättade hur vänskap uppstod genom ett gemensamt hundintresse, vårdhunden möjliggjorde mötet:

”[...] för det kan ju vara så att man bor på en avdelning där man inte hittar någon som man går ihop med. Så då blir ju hunden en länk in till att mötas mellan våningarna”.

En annan deltagare berättade hur vårdhunden främjar social interaktion genom samtal med andra människor:

”Det jag kan säga att jag känner just med delaktigheten är väl att det blir ett samtalsämne. Det blir någonting som de kan berätta eller prata om”.

Delaktighet i samhället var en social dimension som framkom genom deltagarnas erfarenheter. Vårdhunden blev ett naturligt kontakttillfälle i promenadsituationen, både med hundägare och med andra människor. Hunden blev ett samtalsämne, utan att situationen upplevdes ansträngd. En deltagare berättade hur kontakten mellan patient och människor i samhället möjliggörs genom vårdhunden:

”[...] jag har varit ute och promenerat med patient och hund. Det är just det här att det är mycket hundar och hundägare som man kan stanna och prata lite med. Man får kontakt på ett annat sätt, vilket man inte får då man går själv[...].”

Fysisk inverkan

Det framkom att vårdhunden möjliggjorde fysisk aktivitet, träningssituationen blev naturlig och många moment kunde täckas i samspelet mellan vårdhund och patient. Deltagarna berättade att koordination, balans, styrka och rörlighet tränades genom att patienten exempelvis stående eller sittande tog hand om eller lekte med hunden. Vidare berättade deltagarna att rörligheten i bål, händer och armar förbättrades vid träning med vårdhund. Förflyttningsmoment tränades genom att patienten var sysselsatt med vårdhunden och därmed vågade utföra rörelser som de tidigare tyckt varit obehagliga. Genom att patienten började

röra sig i större utsträckning ökade styrkan. Deltagarna berättade att genom patientens vilja att klappa hunden, ökade rörligheten och känslan stimulerades i hand och arm.

En deltagare berättade hur hon tränade fysiska funktioner med patienten med hjälp av vårdhund. Bowling gav en mångsidig träning, såsom träning av rörlighet, balans, koordination och styrka. Vårdhundens ögonkontakt motiverade patienten till aktivitet samt gav vägledning till var klotet skulle kastas.

”[...] det krävs jättemycket balans och koordination för att böja sig ner och kasta iväg ett bowlingklot[...] instruktionerna som man fick var att gå och ställ dig bredvid hunden, [...] som tittar intensivt på en och på de här bowlingkägglorna[...] då är det ganska lätt att se vad hunden tittar och då räcker det att man får det här klotet i handen[...] Man kan skapa en situation där hunden ger ledtråd var ska jag titta”.

Träning av patientens balans bidrog till att dagliga aktiviteter förenklades och utfördes på ett säkrare sätt. Exempelvis aktiviteten på/avklädning utfördes säkrare med minskad risk för fall. En av deltagarna beskrev det så här:

”[...] ökad rörlighet, vi har jobbat mycket med dem som faller att träna balans i aktivitet. Vi har inte gjort en studie men vi ser att fallrapporter minskar på personerna”.

Kognitiv inverkan

Det framkom att deltagarna i vår studie använde vårdhunden för att träna kognitiva förmågor hos patienten. Exempelvis tränades planering, initiativtagande, minne, koncentration, uppmärksamhet och tal genom leka sök med hunden, att patienten ger kommandon samt genom att uppfatta hundens närvaro. Söklekar med vårdhund genomfördes exempelvis genom att patienten gömde en leksak för att sedan leta upp den med hunden, därigenom tränades kognitiva funktioner eftersom patienten måste hålla fokus på leksaken, hunden och omgivningen. Grupper där samtliga deltagare involverades beskrevs av flera deltagare, på så sätt tränades flera kognitiva förmågor, exempelvis minne och samspel med andra människor. Dessa gruppträningar möjliggjorde träning på att hålla fokus och koncentration även då en annan gruppmedlem arbetade med hunden. Vårdhunden bidrog till att locka fram initiativtagande hos patienten genom att göra patienten delaktig i planeringen av träningen. Arbetsterapeuten frågade hur patienten ville träna med hunden, vilket gjorde att patienten började använda egen tankekraft. Patientens engagemang i planering av aktiviteten underlättade att hålla fokus och koncentration.

Deltagarna berättade att vårdhunden var ett hjälpmedel vid talövningar. Exempelvis genom träning av ord, tonläge och genom att ge hunden kommandon. En deltagare beskrev hur patienter med talsvårigheter tränade med hunden. En tärning med olika fraser beskrev ord som patienten uttalade till hunden efter bästa förmåga, exempelvis ”Sitt vackert”. Ordet behövdes inte uttalas korrekt, hundföraren kompletterade med handkommandon för att få hunden att utföra kommandot, detta hjälpte patienten att förstå innebörden av ordet. Majoriteten av deltagarna berättade om att patienten tränade koncentrationsförmåga med hjälp av vårdhund. En deltagare berättade att vårdhunden bidrog till att patienten höll koncentrationen under träningen genom att patienten höll fokus på hunden. Detta i sin tur underlättade patientens koncentration även i andra aktiviteter i vardagen, såsom personlig vård.

”Det var en patient som inte kunna hålla tråden utan bara pratade om allt möjligt. Men sedan i slutet av perioden så kunde hon i ett moment hålla koncentrationen på hunden hela tiden. Det tog hon även med sig senare på avdelningen eller i matsituationer så kunde hon koncentrera sig till att äta. Och inte börja prata om massor av annat och glömma bort att äta”.

Flera deltagare berättade att vårdhunden hade inverkan vid arbete med strokepatienter. Exempelvis träning att kasta boll till hunden med sin svaga sida, eller träning av uppmärksamhet genom att hunden rör sig åt den sida som patienten behöver träna att uppmärksamma. En deltagare berättar att patientens delaktighet i planeringen av träningen bidrog till att patienten tränade sin koncentration, där målet var att utföra en hel aktivitet utan att tappa fokus.

”Det kan vara att de har nedsatt balans, eller att de har svårt att planera. Och då kan ett mål vara att de ska klara av att koncentrera sig under ett helt moment med hunden, för, speciellt strokepatienter har ju svårt att koncentrera sig [...] Så att målet kan vara att man ska kunna planera en hel aktivitet utan att tappa uppmärksamheten”.

En annan deltagare beskrev hur vårdhunden hade inverkan vid träning av neglect. Vårdhunden placerades längre och längre åt den sida som patienten hade svårigheter att uppfatta vilket bidrog till att patienten tränade orientering i rummet:

”[...] vi tränade uppmärksamhet vid neglect. Genom att placera hunden länge och längre åt det här hållet tränade personen automatiskt att orientera sig åt det hållet. Att placera det man ska kasta till hunden så att man då ställer korgen snett förbi mittpunkten för att träna orienteringen åt det hållet”.

Psykisk inverkan

Det framkom i studien att vårdhunden hade en lugnande inverkan på patienterna. Exempelvis dämpade vårdhunden oro genom att patienten uppnådde en annan sinnesstämning, vilket i vissa fall höll i sig även efter interventionen. Vårdhunden gav patienten stimulans till att vara i nuet, vilket gjorde att de svåra delarna av livet glömdes bort för en stund. En deltagare berättar hur hunden öppnade upp för svåra samtal med patienten:

”Jag har mycket svåra samtal till exempel när patienten får en svår diagnos [...] man fick klappa honom (hunden) och då kom de här svåra sakerna. Det blev lugn och ro att få berätta och prata [...] jag kan inte göra något åt sjukdomsbilden men jag kan lyssna ta emot det här svåra som man kanske inte orkar prata om med sina anhöriga eftersom det är så smärtsamt”.

En annan deltagare berättade att vårdhunden, med sin lugnande inverkan hos patienten, i vissa fall ersatte antidepressiva läkemedel. Genom att patienten träffade vårdhunden ett förutbestämt antal gånger kunde resultatet utvärderas. På så sätt blev resultatet av kontakt med vårdhund tydligt, när intervention med vårdhunden upphörde bestod patientens sinnesstämning eller återgick till att vara dämpad:

”Att öka sinnestämning, vi har använt hund istället för att sätta in antidepressiva medel [...] man har ju hunden visst antal gånger och sedan så tar man ju bort hunden. Och då ser man ju om det här har en kvarstående effekt eller återgår personen till att vara som den var förut”.

Vikten av att utgå från individuella behov

Deltagarna berättade att de arbetar mot syfte och mål med sina patienter, detta möjliggjorde uppföljning. Arbetet med uppföljning av mål varierade mellan deltagarna, beroende på arbetssituation hade deltagarna olika möjligheter till att arbeta med uppföljning. Ett mål vid arbete med patient och vårdhund var exempelvis att dämpa oro, stimulera till aktivitet, stimulera till social samvaro eller öka balansförmågan. Patientens individuella behov styrde syftet och planeringen för träningen. Genom att se patientens träningsbehov blev syftet tydligt, vårdhunden blev mer än en klapphund att mysa med. Majoriteten av deltagarna ansåg att vårdhunden var ett bra komplement till övriga arbetsterapeutiska interventioner, hunden ska inte ses som en mirakelmetod. Det ansågs viktigt att patienten förstod meningen med träningen för att vilja prova på. Det var därför viktigt att arbetsterapeuten grundligt introducerade hunden och förklarade vad som skulle ske inför mötet. Ett annat kriterium för

intervention med vårdhund var att patienten inte var allergisk mot hundar, vilket inte visade sig vara något problem. En deltagare beskrev arbetet med syfte och mål så här:

”Min roll är ju att dels att[...] sätta syfte och mål med hundträningen. Och sedan under tiden också se till att de följer de målen till det syfte som är satt med hundträningen. Det är många som vill komma dit och gosa, men då ser man till att det blir till rätt syfte”.

Deltagarna berättade att de hade flera olika träningsmöjligheter i arbetet med vårdhund, såsom träning av motorik, social interaktion och kognitiva förmågor. Flera deltagare beskrev det som att endast fantasin sätter gränser när man använder sig av vårdhund vid arbete med patienter. En deltagare berättade hur vårdhund möjliggjorde så att ADL-träning integrerades naturligt i vardagen. Patienten fick lättare att se ett sammanhang, genom att hundens behov styrde aktiviteten.

”Om man ska gå ut måste man ju ha kläder på sig, annars kommer man inte ut, och då går det automatiskt att man vill klä av och på sig. Istället för att hamna i situationen att nu ska vi öva att klä av och på jackan, det blir ett syfte med det. Nu ska vi gå ut så nu måste vi klä på oss, nu är vi inne, då måste vi ta av skorna igen”.

Att avleda från rädsla och obehag.

Det framkom i vår studie att vårdhunden gjorde det möjligt att träna på moment som patienten tidigare upplevt som obehagliga på grund av rädsla, oro eller smärta. Vårdhunden underlättade för patienten att utföra aktiviteten utan att patienten reflekterade över det obehagliga i situationen. Balansträning utfördes genom att patienten matade vårdhunden, då krävdes att patienten utförde en rad olika rörelser exempelvis förflyttning. Patienten kände ansvar för hundens behov, vilket ledde till att patienten tränade sin balans utan att reflektera över det. Smärta var en av faktorerna som vårdhunden kunde avleda från. En deltagare berättade att genom träning med vårdhund fick patienten något annat att tänka på, vilket bidrog till att smärtan glömdes bort för en stund. I vissa fall reducerades smärtan även efter interventionen. Detta möjliggjorde rörlighetsträning under tiden som patienten hade nedsatt smärta.

”Vi har haft några smärtpatienter som har haft väldigt mycket huvudvärk men sedan när de kommer in till hunden så glömmar de bort det. [...] de glömmar bort smärtan helt enkelt. Det kan även sitta i resten av dagen, smärtan försvinner. Eller att de glömmar bort, de kanske inte tänker på det[...]”

Vårdhundens inverkan på patientens rädsla inför en aktivitet togs upp av flera deltagare. Utförandet av rörelse med närvarande vårdhund motverkade patientens negativa inställning

till aktiviteten. Hunden bidrog till att patienten glömde bort sin tvekan till att exempelvis luta sig fram och utförde aktiviteten utan att patienten tänkte på det. En deltagare beskriver det så här:

”Ofta är det en rädsla de har till exempel för att stå, sitta, böja sig fram. Vi har haft några som säger jag kan inte böja mig ner, så går man bort och träna med hunden och då böjer de sig ner på en gång utan att tänka på det. Då kan man uppmärksamma det och säga titta vad bra det går, det går ju faktiskt, på så sätt kan man komma framåt”

SAMMANFATTNING

Det framkom att vårdhunden fungerade som en motivator till aktivitet för patienten.

Vårdhunden blev en källa till inspiration vilket ledde till att patienten triggades igång till aktivitet. Med stöd av vårdhunden skapades rutiner som upplevdes naturliga såsom att klä på sig, äta frukost och komma ut. Bilder av vårdhunden användes till att skapa motivation även när hunden inte var närvarande. Vårdhunden användes inom ett brett träningspektra, genom inverkan på sociala, fysiska och kognitiva förmågor samt psykiskt välbefinnande, arbetsterapeuterna utgick från patientens behov. Sociala förmågor tränades genom att patienten kom ut i samhället med hunden som öppnade upp för samtal även efter interventionen. Vårdhunden blev ett socialt forum att samlas kring och nya kontakter skapades. Fysiska förmågor tränades i olika situationer där flera moment täcktes in, såsom hundens skötsel, lek och promenader. Detta bidrog till förbättrad balans, samordning av rörelser, styrka och rörlighet. Planering, initiativtagande, minne, koncentration, uppmärksamhet och tal är kognitiva funktioner som patienten tränade med vårdhund. Detta skedde genom strukturerade söklekar, turtagning och uppmärksamhetsövningar där patienten höll fokus på hunden. Kognitiva funktioner tränades delvis genom att patienten var delaktig i planering av aktiviteten med vårdhund. Psykisk inverkan skedde genom att hunden dämpade oro och lugnade patienten. Deltagarna arbetade utifrån syfte, mål och uppföljning. Beroende på verksamhet så skiljde sig upplägget något, deltagarna utgick från patienternas behov. Vårdhunden hade en betydelse när det gällde att avleda patienten från obehagliga känslor inför en aktivitet. I och med att hunden distraherade patienten genomfördes aktiviteten utan att patienten reflekterade över det.

DISKUSSION

Metoddiskussion

Vi har använt oss av halvstrukturerade intervjuer för att följa vårt syfte, som var att beskriva några arbetsterapeuters erfarenheter av att arbeta med vårdhund, samt hur de upplever att vårdhunden inverkar på patienten. Efter att vi tagit del av *Den kvalitativa forskningsintervjun* (Kvale & Brinkman, 2009), ansåg vi att den halvstrukturerade intervjun var mest lämplig eftersom vi ville beskriva deltagarnas uppfattning och erfarenheter av ett fenomen. Vår ambition var att föra ett samtal med intervjupersonerna och genom deras berättande få ett rikt material, tack vare vår intervjuguide lyckades vi med detta. Till vår hjälp hade vi en intervjuguide och en diktafon, för att säkerställa att datainsamlingen skedde på ett tillförlitligt sätt. En intervjuguide är ett stöd under intervjun med mer eller mindre struktur, den kan innehålla vägledning till ämnet som ska behandlas, eller detaljerade frågor (Kvale & Brinkman, 2009). Vår intervjuguide var halvstrukturerad med syfte, inledande frågor och huvudfrågor. Den tydligt utformade intervjuguiden gör att vi anser att intervjuprocessen kan upprepas, vilket stärker studiens trovärdighet. Följsamheten i intervjumaterialet gjorde att vi kunde strukturera vårt material och jämföra svaren inför analysen (Kvale & Brinkman, 2009). För att bevara och säkerställa att sammanhanget inte gick förlorat jämfördes inspelning, transkribering, rådata och resultat vid upprepade tillfällen. Vi anser att det personliga mötet kan hjälpa till att etablera en god kontakt samt fånga upp kroppsspråk, blickar och nyanser som ger en god dynamik. Detta kan bidra till att berättandet blir mer levande, men risken finns också att intervjuperson och intervjuare påverkar varandra. Det är lätt att tappa tråden under intervjun då frågor kan missuppfattas av intervjupersonen, det gäller då att kunna leda tillbaka intervjupersonen till syftet. Enligt Patel och Davidsson (2003) bör intervjuaren uttrycka sig så att deltagaren känner sig bekväm i sitt berättande. Vilket betyder att intervjuaren använder sig av språk, kroppsspråk och gester som deltagaren kan associera till. Vi fick många erfarenheter under intervjuerna, vilket gjorde att vi under arbetets gång blev mer effektiva. Intervjutiden blev kortare och följdfrågor kom mer naturligt. Samtliga deltagare var legitimerade arbetsterapeuter vilket vi anser vara en styrka i vårt arbete, eftersom få studier tidigare har gjorts som berört arbetsterapeutens erfarenheter av vårdhund. Det är förhållandevis få arbetsterapeuter som arbetar med vårdhund i Sverige. Eftersom deltagarnas anonymitet försäkrades ansåg vi det vara omöjligt att presentera deltagarna i studien närmare, såsom arbetsplats, verksamhet eller geografisk placering. Vi ansåg det därmed lämpligt att endast nämna de patientgrupper som deltagarna arbetade med. Genom att deltagarna arbetade

på olika sätt med vårdhund, och inom olika patientgrupper, fick vi ett brett material. Vi såg flera återkommande faktorer som möjliggjorde gruppering i teman. Vi finner det mycket intressant att trots skillnad på arbetssätt fanns många likheter i arbetsterapeuternas erfarenheter. När material reducerades fördes ingående diskussioner för att säkerställa att viktig information inte förlorades. Vi har diskuterat huruvida resultatet påverkades av det faktum att fler av deltagarna arbetade inom samma verksamhet, eventuellt delar dessa arbetsterapeuter synen på hur arbetet med vårdhund ska utföras. Möjligen hade vi upptäckt större skillnader om vi hade rekryterat deltagare från fler olika verksamheter.

Resultatdiskussion

Eftersom vi har ett stort intresse för djur, främst hundar, har vi en positiv förståelse för ämnet. Vi var medvetna om att inte lägga våra egna värderingar i materialet som framkom under intervjuerna eller arbetets gång. Eftersom vi var medvetna om detta anser vi att vår positiva förståelse inte påverkat resultatet. Studiens syfte var att beskriva några arbetsterapeuters erfarenheter av att arbeta med vårdhund, samt hur de upplevde vårdhundens inverkan på patienten. Studien visade att samtliga arbetsterapeuter hade positiva erfarenheter av att arbeta med vårdhund. Det fanns ett samspel mellan patient och vårdhund som gjorde det möjligt med mångsidig träning. Det framkom i resultatet att vårdhund fungerade som en motivationskälla till träning och aktivitet, där hunden skapade förutsättningar för att trigga igång patienten till vardagliga aktiviteter. Revstedt (2002) beskriver motivation som människans strävan efter att leva ett betydelsefullt liv. Velde et al. (2005) konstaterade i sin studie att vid kontakt med djur ökade motivationen hos patienten. Vårt resultat styrker studien av Velde et al (2005) då den visar att vårdhunden har en positiv inverkan på patientens motivation. Harvey och Pentland (2010) anser att patienten känner tillfredsställelse inför en aktivitet leder till ökad motivation och bidrar till att aktiviteten ses som meningsfull. Vi anser likt Harvey och Pentland (2010) att vårdhunden kan bidra till att patienten känner tillfredsställelse inför en aktivitet, vilket leder till att ökad motivation och upplevelse av meningsfullhet. Vårt resultat visade att hunden fungerade som motivator även när den inte var fysiskt närvarande, bilder visades som väckte patientens minne vilket motiverade patienten till aktivitet. Tidigare forskning tar inte upp användbarheten av att vårdpersonal visar bilder av hunden för att motivera patient till aktivitet. Christiansen och Townsend (2010) kom fram till att vardagliga vanor hade stor betydelse för individens välmående. Kielhofner (2008) beskriver vanor och roller enligt följande: Vanor är sättet att utföra aktiviteter som individen

gör konsekvent i familjära miljöer eller situationer. Roller handlar om hur vi identifierar oss och hur vi uppför oss utefter ett socialt eller personligt definierat status (Kielhofner, 2008). Vi anser att vissa patienter, exempelvis på grund av sjukhusvistelse, kan ha tappat sina vanor och roller. Vår studie visade att patienten kan hitta vanor och roller genom kontakt med vårdhund, genom att patienten exempelvis hittar ett nytt intresse eller får tillbaka viljan till att klä på sig på morgonen för att gå ut med hunden.

Patientens träningsmöjligheter visade sig i vår studie vara omfångsrik, arbetsterapeuten hade möjlighet att designa flera olika varianter av träning med vårdhund. Social, fysisk, kognitiv och psykisk förmåga tränades parallellt alternativt var för sig, beroende på individens behov. Träning skedde både i grupp och enskilt. Vårt resultat visade att vårdhunden skapade möjligheter för patienten att träna i aktivitet, för att utnyttja vårdhundens inverkan krävdes att ett intresse uppstod från patientens sida. Enligt Kielhofner (2008) är intresse vad människan tycker är trevligt eller tillfredställande att utföra i sitt vardagliga liv. Vi anser att patientens intresse för träning med vårdhund var betydande för att träningen skulle fungera. De få gånger som intresset uteblev avbröts träningen med vårdhund. Vårt resultat visade att arbetsterapeutens kunskap om hur vårdhunden har inverkan på patienten var viktigt för att mötet fungerade, där vårdhunden exempelvis kunde motivera patienten till socialt samspel. I likhet med vårt resultat visar tidigare forskning på vårdhundens positiva inverkan på patientens sociala förmågor, exempelvis Velde et al. (2005) som i sin studie konstaterar att vårdhund underlättade vid samspelet mellan individer. Vidare visade tidigare forskning på ett förbättrat samspel mellan patient och vårdpersonal (Wells, 2007). Vi ser likheter med Wells (2007) studie och vårt resultat eftersom vi kom fram till att vårdhunden blev en länk mellan patienter, vårdpersonal och anhöriga. I gruppsammanhang fungerade vårdhunden som ett socialt forum att samlas kring. Vårt resultat visade att vårdhunden hade en inverkan på förmågan att skapa kontakt ute i samhället. Vårdhunden bidrog till ett naturligt kontaktskapande och samtalsämnen uppstod. Det sociala samspelet ute i samhället togs även upp i tidigare forskning, exempelvis Wells, (2007) fann att sällskapshunden var en bidragande faktor till social kontakt ute i samhället genom att hundägaren aktiverade sig i hundpromenader.

Resultatet visade att vårdhunden skapade möjlighet till aktivitet genom inverkan på fysiska förmågor. Vårdhunden användes i träning av exempelvis patientens balans, koordination och rörlighet. Flera träningsmoment lyftes in på ett naturligt sätt, hundens skötsel blev till fysisk

aktivitet för patienten. Genom lek och promenad med hunden tränades balans, koordination och rörlighet. Shintani et al. (2010) fann förhöjd livskvalitet hos patienten exempelvis genom förbättrad fysisk funktion som bidrog till färre svårigheter i daglig aktivitet. Det är viktigt att tänka på att studien av Shintani et al. (2010) behandlar servicehundens, inte vårdhundens, inverkan på patienten, vi anser ändå att den kan appliceras på vår studie, eftersom studien handlar om hundens inverkan på människan. Djur bidrar till förbättring av fysiska förmågor såsom rörelseförmåga, balans, styrka, rörelseomfång samt minska smärta vid aktivitet (Velde et al., 2005). Likt Velde et al, (2005) visar vårt resultat på vårdhundens positiva inverkan på fysiska funktioner, genom träning förbättrades exempelvis rörlighet och balans. Vilket kunde bidra till förbättring av patientens dagliga aktiviteter, exempelvis på/avklädning.

Resultatet visade att vårdhunden hade inverkan på patientens kognitiva funktioner, exempelvis koncentration, uppmärksamhet och tal tränades med vårdhunden. I likhet med vårt resultat kom tidigare forskning fram till att hundens inverkan på patienten kognitiva förmågor bidrar till mer vakenhet, koncentration, verbal förmåga och att minnen växer (Velde et al., 2005). I vårt resultat framkom att kognitiv träning utfördes både i grupp och individuellt, kognitiv träning som utfördes i grupp möjliggjorde minne- och koncentrationsövningar samt träning av turtagning. Vi anser att det är intressant att gruppdeltagarna har inverkan på varandra vid kognitiv träning, samtidigt skapas ett socialt sammanhang som uppmuntrar till interaktion. Det framgick i vår studie att söklekar var frekvent förekommande, därigenom tränades koncentration och uppmärksamhet. Patientens egna initiativ uppmuntrades och därmed tränades minnet genom att patienten var delaktig i planering i sökleken. Vår studie visade att arbetsterapeutens möjligheter att använda vårdhund vid träning av patientens kognitiva förmågor var mångsidig. Tidigare forskning behandlar däremot inte kognitiv träning i grupp eller användbarheten av söklekar vid arbete med vårdhund.

Resultatet visade att vårdhunden hade inverkan på patientens psykiska välbefinnande. Patientens sinnestämning förhöjdes och i vissa fall kvarstod den positiva effekten även efter mötet med hunden. I likhet med vårt resultat visar tidigare forskning att hund i vården bidrar till att förhöjd sinnestämning och lugn (Wells, 2007), (Velde et al., 2005), (Perkins et al, 2008), (Shintani et al., 2008). Vår studie visade att vårdhunden minskade patientens aggression, därmed fanns förutsättningar för en lugnare miljö i omvårdnadssituationer och för förbättrad kontakt med vårdpersonal. Tidigare forskning stödjer detta, hunden/djuret inverkar på patienten genom att minska utåtagerande beteenden, genom att patientens aggressivitet

minskade vid kontakt med hund blev miljön lugnare (Perkins et al., 2008), (Velde et al., 2005). Vi finner det mycket intressant att vårdhunden, med sin närvaro, kan inverka på patientens sinnesstämning. Patientgrupper med demensproblematik kan innebära ett utåtagerande beteende, vi anser att vårdhunden är användbar för att uppnå ett lugn hos vissa patienter.

I resultatet framkom det att deltagarna arbetar utifrån syfte, mål och uppföljning. Genom att uppmärksamma patientens individuella behov arbetade arbetsterapeuterna fram en plan med tydligt syfte. Vi anser att ett tydligt syfte hjälper arbetsterapeuten i sitt yrkesutförande. Syftet kan klargöra motivet för träningen vilket kan öka förståelse för patient, anhöriga och vårdpersonal. Även tidigare forskning belyste vikten av syfte, Velde et al. (2005) kom i sin studie fram till att behandlingsplanen var en central del i arbete med djur och patient. Vi anser att en viktig aspekt att beakta är patientens förståelse för interventionen så långt det är möjligt. Vår Etiska kod tar upp arbetsterapeutens skyldighet att informera patienten om syftet med träningen och dess förväntade inverkan (FSA, 2005). Beroende på skillnader i arbetsterapeuternas arbetssätt framkom det olikheter i vår studie avseende arbetet med uppföljning av patienterna. Några av arbetsterapeuterna hade regelbunden uppföljning med kortare intervall, där behovet av vidare träning utvärderades. Andra hade uppföljning med längre intervall, alternativt begränsad möjlighet till uppföljning på grund av exempelvis korta vårdtider. Vårt resultat visar att vårdhunden har en inverkan på patientens förmågor under interventionen, i vissa fall behåller patienten positiv inverkan även efter interventionen exempelvis ökad balans och bibehållen koncentration vid aktivitet. Vi anser att begränsad uppföljning leder till att det blir svårare att utvärdera resultatet av vårdhund i långa loppet. Här finns utrymme för vidare forskning. Tidigare forskning tar upp interventionens kvarstående inverkan, exempelvis Perkins et al. (2008) som konstaterar att vårdhundens inverkan på demenspatienten inte är bestående, utan i vissa fall försvinner 30 minuter efter interventionens slut. Det framgick att deltagarna i vår studie ser vårdhunden som ett komplement till övrig arbetsterapeutisk träning, och inte som någon mirakelbehandling. Vi anser att vårdhunden fungerar utmärkt som ett träningskomplement för vissa patienter för träning av kognitiva, psykiska, sociala och fysiska förmågor.

I studien framgick det att patienter som tidigare har varit rädda eller känt obehag för utförande av viss aktivitet, exempelvis förflyttningar, glömde bort sina farhågor när vårdhunden var närvarande. I och med att patienten fokuserade på hunden vid utförande av aktivitet, utfördes

rörelsen utan att patienten tänkte på det. I tidigare forskning har detta inte uppmärksammats. Vi anser att detta är ett intressant och användbart resultat genom att motivering till aktivitet är en stor del av arbetsterapeutens vardag. Resultatet i vår studie styrker att vårdhunden är ett bra komplement för att möjliggöra träning av rörelser som patienten känner obehag inför, vi anser att patientens självförtroende stärks i och med att arbetsterapeuten synliggör för patienten att han/hon har förmågan att utföra den aktuella aktiviteten. Rädslan för att misslyckas kan vara mer hämmande än den ursprungliga funktionsnedsättningen, patientens oro och/ eller dåligt självförtroende kan förhindra utförandet av aktivitet, trots att patienten har de förutsättningar som krävs för aktiviteten (Kielhofner, 2008). Vi anser att Kielhofners teori om rädsla för att misslyckas är intressant, när patienten tränar med vårdhunden glöms rädslan bort. Koncentrationen är fäst på vårdhunden och därmed reflekterar patienten inte över sitt obehag, utan utför rörelsen per automatik.

Vår studie behandlade arbetsterapeutens erfarenheter av att arbeta med vårdhund. Våra utvalda forskningsartiklar behandlade människans kontakt med servicehund, vårdhund och att äga en sällskapshund. Vi anser att det finns en röd tråd i hundens inverkan på människans förmågor oavsett benämning i artiklarna. Vi ansåg därmed att artiklarna var applicerbara på vår studie, och har därför valt att inte värdera de olika begreppen. En av våra forskningsartiklar handlar om arbetsterapeutens syn på djurterapi, vi anser att forskningen är applicerbar på vår studie eftersom den behandlar arbetsterapeutens syn på användbarheten av djur i vården. Vi klargör i vår studie när det handlar om djur i vården, sällskapshund, servicehund, eller vårdhund.

I studien har vårdhundens inverkan på patienten lyfts fram, flera positiva aspekter har framkommit. Vissa negativa faktorer har även påpekats av våra deltagare, vilka vi anser är viktiga att diskutera kring. I vissa fall har patienten agerat aggressivt mot vårdhunden vilket kan leda till skador. I studien framkom inga skador hos vare sig patient eller vårdhund. Vi anser att arbetsterapeuten/ vårdhundföraren har en viktig roll i att förutse säkerheten, både för patienten och för vårdhund. I andra fall har patienten inte varit mottaglig för vårdhund, på grund av ointresse eller dåliga erfarenheter av hund och interventionen har då avbrutits. Hundskall kan orsaka rädsla och oro hos patienten, vårdhunden har tränats till att inte skälla under träning, men eftersom det handlar om ett levande djur kan dess instinkt inte alltid förutses. Vårdhund får inte vistas på avdelning där det förekommer smitta, exempelvis MRSA (Methicillinresistent Staphylococcus Aureus), patienten spritar händer före och efter

interventionen med hund. I vår studie framkom att allergier inte utgör ett problem. Där allergi fanns hade hundfria zoner tagits fram för att motverka allergier. Även tidigare forskning tar upp risker med djur i vården, exempelvis Velde et al. (2005) som i sin studie konstaterade att hygien var viktigt vid arbete med djur i vården, samt att arbetsterapeuten måste arbeta fram ett regelverk kring allergier och skador som kan uppstå i mötet med djur.

Förslag på studier

Författarna anser att det finns behov av vidare forskning för att klargöra på vilket sätt vårdhund kan användas på bästa sätt inom arbetsterapi. Det vore intressant att undersöka vårdhundens inverkan under en längre tidsperiod, att exempelvis genom uppföljning studera den bibehållna effekten av intervention med vårdhund efter att kontakten upphört.

SLUTSATS

Studiens resultat visade att vårdhunden hade positiv inverkan på patientens motivation och blev en källa till inspiration vilket bidrog till att patienten triggades igång till aktivitet. Arbetsterapeutens arbete med patient och vårdhund möjliggjorde mångsidig träning såsom träning av sociala, fysiska, psykiska och kognitiva förmågor. Det framkom i studien att vårdhunden hade en förmåga till att avleda patienter från rädsla och obehag under aktivitet. Vikten av syfte vid arbete med patient och vårdhund för att säkerställa träningens kvalitet lyftes fram i studien. Resultatet påvisar att arbetsterapeuten har omfattande användning av vårdhund i sitt arbete med patienter, interventionen skedde både enskilt och i grupp beroende på patientens behov. Avslutningsvis framkom att deltagarna ansåg att vårdhunden har många fördelar vid arbetsterapeutiskt arbete för att främja patientens aktivitetsförmåga, men bör ses som ett komplement till övriga arbetsterapeutiska insatser.

REFERENSER

- Beck-Friis, B., Strang, P., & Beck-Friis, A. (2007). *Hundens betydelse i vården: Erfarenheter och praktiska råd*. Stockholm: Gothia Förlag.
- Christiansen, C. H., & Townsend, E. (2010). *Introduction to Occupation: The Art and Science of Living. 2nd Edition*. New Jersey: Upper Saddle River.
- DePoy, E., & Gitlin, L. N. (1999). *Forskning: en introduction*. Lund: Studentlitteratur.
- Fairman, S. K., & Huebner, R. A. (2000). Service dogs: A Compensatory Resource to Improve Function. *Occupational Therapy in Health Care*. 13(2), 41-52.
- Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter. (2005). *Etisk kod för arbetsterapeuter*. Nacka: Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter.
- Harvey, A. S., & Pentland, W. (2010). What Do People Do? In Christiansen, C. H., & Townsend, E. (Red.), *Introduction to Occupation: The Art and Science of Living. 2nd Edition* (ss. 101 - 133). New Jersey: Upper Saddle River.
- Karolinska Institutet. (2008). *Kriterier för examensarbeten på grundnivå och avancerad nivå*. Hämtad 24 november, 2011, från Karolinska Institutet.
http://ki.se/content/1/c6/06/01/66/kriterer_exarb_g_o_a-niva.pdf
- Kielhofner, G. (2008). *Model of Human Occupation: Theory and Application* (4th Ed). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Kvale, S., & Brinkman, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Lantz, A. (2007). *Intervjumetodik* (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Letts, L. (2009). Health Promotion. In Blesedell Crepeau, E., Cohn, E. S., & Boyt Schell, B. A (Red.), *Willard & Spackman`s Occupational Therapy 11Th Edition* (ss. 165 – 180). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Patel, R., & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning* (3:e uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Perkins, J., Bartlett, H., Travers, C., & Rand, J. (2008). Dog-assisted therapy for older people with dementia: A review. *Australian Journal of ageing*. 27(4), 177-182.
- Pierce, D. (2003). *Occupation by Design: Building Therapeutic Power*. Philadelphia: F. A Davis Company.
- Revstedt, P. (2002). *Motivationsarbete*. Stockholm: Liber AB.
- Shintani, M., Senda, M., Takayanagi, T., Katayama, Y., Furusawa, K., Okutani, T., Kataoka, M., & Ozaki, T. (2010). The effect of service dogs on the improvement of health-related quality of life. *Acta med. Okayama*. 64(2), 109-113.

Socialstyrelsen. (2003). *ICF Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa*. Vällingby: Bjurner & Bruno AB.

Velde, B. P., Cipriani, J., & Fisher, G. (2005). Resident an therapist views of animal-assisted therapy: Implications for occupational therapy practice. *Australian Occupational Therapy Journal*. 52(1), 43-50.

Vårdhundskolan. (2011). Vårdhundskolan. Hämtad 19 september, 2011, från Vårdhundskolan: <http://www.vardhundskolan.se/>

Wells, D. L. (2007). Domestic dogs and human health: An overview. *British Journal of Helath Psychology*. 12(1), 145-156.

BILAGA 1

Hej,

Vi har ett stort intresse för hundar och är nyfikna på människans kontakt med hunden, dess positiva effekter samt hur de kan bidra till att öka patientens välbefinnande.

Syftet för vår C-uppsats är att beskriva några arbetsterapeuters erfarenheter av att arbeta med vårdhund, samt hur de upplever vårdhundens inverkan på patienten. Vi vill med detta brev informera om hur studien kommer att gå till.

Tack för att ni har visat intresse för att delta i vår studie, det ska bli intressant att besöka er. Vi är tacksamma om ni har möjlighet att avsätta 1 timme för vårt besök.

Intervjufrågorna kommer att beröra dina erfarenheter av att arbeta med vårdhund. Vi kommer under intervjun använda oss av en diktafon. Materialet kommer att hanteras konfidentiellt och kommer att raderas efter bearbetning. Du kommer att vara anonym i vår studie och har rätt att avbryta deltagandet när som helst utan anledning. Vår C-uppsats kan komma att användas i utbildningssyfte.

Vår förhoppning är att vi kan observera vårdhunden i arbete i samband med intervjutillfället. Observationsmaterialet kommer inte att ingå i vår databearbetning utan är endast till för att ge oss en första förståelse för hur hunden används som ett arbetsterapeutsikt redskap. Vi är medvetna om att etiska dilemman kan uppstå i samband med en observation, vi ber dig avgöra om en observation är möjlig.

Vi kommer att sända ut C-uppsatsen till er när den har färdigställts.Handledare under vårt arbete är Adjunkt Anette Erikson Med. dr, leg arbetsterapeut. Karolinska Institutet - Institutionen för neurobiologi, vårdvetenskap och samhälle.

Med vänlig hälsning
Maria Nilsson & Ann Persson

Jag ger mitt samtycke att delta i studien

.....
Datum

Underskrift

Intervjuguide

En av oss intervjuar och en agerar som observatör, håller tiden och för eventuella anteckningar. Observatören kan även inflika med frågor om något glöms bort.

Skapa god kontakt	Följ upp röda trådar.
Om jag förstod dig rätt...	Hur... Varför...
Berätta mer...	

- **Syftet är att beskriva några arbetsterapeuters erfarenheter av att arbeta med vårdhund, samt hur de upplever vårdhundens inverkan på patienten.**

Det vi vill få fram är: hur går det till, rent praktiskt, när arbetsterapeuten arbetar mot vårdhund/ vad händer.

Inledande frågor

- Kan du berätta om din bakgrund och hur länge du har arbetat med vårdhund?
 - Vilken patientgrupp arbetar du med?
 - Till vilka patienter introduceras vårdhund/finns några krav? Mer/mindre lämpliga patienter?

Huvudfrågor

- Kan du beskriva din erfarenhet att arbeta med vårdhund?
 - Hur kan hunden vara delaktig i arbetet med patienten för att nå positiva resultat?
 - Arbetsterapeutens roll mellan hund, hundförare och patient?
 - Hur är träningen med vårdhunden upplagd? Antal gånger/ tid per gång/ hur lång tid krävs för att kunna se möjligt resultat?
 - Hur formuleras mål vid arbetet med vårdhund?
 - Finns det tid för uppföljning av resultat som uppnåtts med hjälp av vårdhund?
- Hur upplever du samspelet mellan patienten och vårdhunden?
 - Hur utvecklar arbetsterapeuten en bra kontakt mellan vårdhund och patient?
 - Kan vårdhunden bidra till att patienten känner delaktighet i sin vardag/samhället?
 - Hur kan vårdhunden inspirera patienten till aktivitet?
 - Vilka positiva effekter av vårdhund har du upplevt exempelvis: psykologiska, sociala, fysiska hos patienten? Solskenshistorier?
 - Negativa effekter med vårdhund? Någon gång det inte fungerat?
 - Kan vårdhunden förenkla eller bidra till att patienten kan utöva dagliga aktiviteter?
 - Hur upprätthålls aktivitetsförmåga hos patienten?
 - Vad är dina erfarenheter när kontakten mellan patient och vårdhund upphör? Kan positiva resultat bevaras?
 - Är det lättare att uppnå positiva resultat med en patient som har tidigare hundvana?

- **Uppföljning efter intervjun**
 - Är det något du vill tillägga?
 - Kan vi maila om vi har ytterligare frågor eller kommer på något under arbetets gång?
 - Möjlighet för intervjupersonen att ställa frågor/
 - Fältanteckningar efter intervjun, omgivningsfaktorer, sinnesstämning etc.